

**DRUŠTVENO-ISTORIJSKI ZNAČAJ REFERENDUMA
IZ 1992. GODINE ZA RAZVOJ DRŽAVNOSTI BOSNE I
HERCEGOVINE**

**SOCIO-HISTORICAL SIGNIFICANCE OF 1992
REFERENDUM FOR BOSNIA AND HERZEGOVINA'S
STATEHOOD DEVELOPMENT**

Sažetak

Tokom opšte krize socijalizma u svijetu i krize jugoslovenske socijalističke federacije potkraj osamdesetih i početkom devedesetih godina izvedena je politička pluralizacija svih republika koje su činile jugoslovensku federaciju. Višepartijski sistem u Bosni i Hercegovini uspostavljen je 1990. godine. Na prvim višestranačkim izborima u novembru 1990. godine pobijedile su tri etničke stranke – SDA, HDZ i SDS, sa 84 odsto osvojenih mandata u Skupštini Republike Bosne i Hercegovine.

U prvoj godini višepartijske vladavine, zapravo tokom 1991. godine, vladajuće stranke su se našle pred izazovom da demokratski oblikuju rješenja za politički razvoj države Bosne i Hercegovine u okviru istorijskog procesa disolucije SFRJ. Parlamentarna rasprava o statusu države Bosne i Hercegovine u drugoj polovini 1991. godine dovela je do političkog rascjepa među strankama. Zapravo, oblikovale su se dvije političke opcije u pogledu statusa Bosne i Hercegovine i njene političke budućnosti. Jedna opcija je zagovarala demokratsko rješenje: raspisivanje referenduma građana za nezavisni i suvereni razvoj države Bosne i Hercegovine, kao što su to već bile uradile druge jugoslovenske republike: Slovenija, Hrvatska i druge. Ovu opciju su zagovarale dvije vladajuće stranke – SDA i HDZ, zajedno sa pet opozicionih stranaka: SK-SDP, SRS, MBO, LS i DSS.

Druga opcija je odbijala ideju nezavisnog državnog razvoja Bosne i Hercegovine. Ovu opciju je zagovarala Srpska demokratska stranka zajedno sa Srpskim pokretom obnove.

Političko sukobljavanje stranaka u Skupštini Bosne i Hercegovine riješeno je tako što je Parlament Bosne i Hercegovine na temelju Ustava i Zakona o referendumu u januaru 1992. godine donio odluku o provođenju referenduma građana o suverenom i nezavisnom razvoju države Bosne i Hercegovine.

Referendumsko pitanje je sadržavalo bitne aspekte državnosti Bosne i Hercegovine u smislu da je Bosna i Hercegovina, zbog svoje višenacionalne strukture, istovremeno država svojih građana – Bošnjaka, Hrvata, Srba i pripadnika ostalih naroda.

Izlaskom na referendum u procentu od 64 odsto i pozitivnim izjašnjavanjem za suvereni i nezavisni status države Bosne i Hercegovine građani Bosne i Hercegovine su pronašli demokratsko rješenje za egzistenciju države Bosne i Hercegovine unutar zajednice evropskih država i naroda. Bio je to istorijski preokret u razvoju državnosti Bosne i Hercegovine.

Volju građana za suvereni status države Bosne i Hercegovine iskazanu na referendumu 29. februara i 1. marta 1992. godine pozitivno su vrednovali Evropska ekonomska zajednica, SAD i većina zemalja slobodnog svijeta. Na temelju međunarodnog priznanja Bosna i Hercegovina će postati članica Organizacije ujedinjenih naroda 22. maja 1992. godine.

Od tada Bosna i Hercegovina ima svoj međunarodnopravni subjektivitet. Taj demokratski put u razvoju državnosti Bosne i Hercegovine pokušao se zaustaviti primjenom vojne sile u organizaciji Srpske demokratske stranke i uz potporu JNA i Miloševićevog režima.

Otpor i odbranu Bosne i Hercegovine organizovalo je Predsjedništvo RBiH na temelju Platforme o radu Predsjedništva BiH u ratnim uslovima. Glavna snaga odbrane Bosne i Hercegovine bila je Armija RBiH kao višenacionalna oružana sila.

Uz otpor i odbranu, vođeni su uz pomoć međunarodne zajednice i pregovori za mirovno političko rješenje.

Nakon skoro četverogodišnjeg rata uspostavljen je mir Dejtonskim mirovnim sporazumom.

Budući da su institucije međunarodne zajednice dobile ovlaštenja za provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma, izgradnja države Bosne i Hercegovine u procesu njene integracije u Evropsku uniju odvija se u internacionalnom okviru. Radi se o tome da je pitanje izgradnje mira i demokratskih institucija države Bosne i Hercegovine internacionalizirano.

Prvi i najvažniji korak za razvoj Bosne i Hercegovine u obliku suverene i nezavisne državnosti u savremenom dobu jeste referendum građana 1992. godine. Zato referendum građana za suvereni razvoj države Bosne i Hercegovine iz 1992. godine ima presudan društveno-istorijski značaj za razvoj državnosti Bosne i Hercegovine tokom XXI stoljeća.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, političke stranke, Evropska ekonomska zajednica, referendum građana, Badinterova komisija, Predsjedništvo RBiH, Platforma za djelovanje Predsjedništva RBiH u ratnim uslovima, mirovni pregovori, Vašingtonski mirovni sporazum, Armija RBiH, Evropska unija, SAD, Kontaktna grupa, NATO-savez, Dejtonski mirovni sporazum*

Summary

During the general crisis of socialism in the world and the crisis of the Yugoslav Socialist Federation in the late 1980s and early 1990s, a political pluralizing of all Republics that had constituted the Yugoslav Federation took place. In 1990, the multiparty system in Bosnia and Herzegovina was established. At the first multiparty elections in November 1990, the three ethnic parties SDA, HDZ and SDS won with 84% seats in the Assembly of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

In the first year of multiparty rule, actually during the 1991, the ruling parties faced a challenge to democratically shape solutions for the political development of the State of Bosnia and Herzegovina within the historical SFRY's process of dissolution. The parliamentary debate on the status of Bosnia and Herzegovina in the second half of the 1991 led to a political split among the parties. In fact they fashioned two policy options regarding the status of Bosnia and Herzegovina and its political future. One option advocated the democratic solution: a referendum of citizens to develop an independent and sovereign state of Bosnia and Herzegovina, as the other Yugoslav republics: Slovenia, Croatia and others had already done so. This option was advocated by two parties: the SDA and the HDZ, along with five opposition parties: the SK-SDP, SRS, MBT, LS and DSS.

The second option was rejecting the idea of an independent state development of Bosnia and Herzegovina. This option was advocated by the Serbian Democratic Party and Serbian Renewal Movement. The political party conflicting in the Assembly of Bosnia and Herzegovina was settled in such way that Parliament of Bosnia and Herzegovina on the basis of the Constitution and the Referendum Act, made a decision on conducting a referendum of citi-

zens of a sovereign and independent development of Bosnia and Herzegovina in January 1992.

The Referendum question contained the essential aspects of the Bosnia and Herzegovina's statehood in the sense that Bosnia and Herzegovina, due to its multiethnic structure is simultaneously the state of its citizens - Bosniaks, Croats, Serbs and members of other ethnicities.

While a referendum in the percentage of 64% and a positive commitment to a sovereign and independent status of citizens of Bosnia and Herzegovina Bosnia and Herzegovina have found a solution for the existence of a democratic state of Bosnia and Herzegovina within the European community of states and peoples. It was a historic turning point in the development of statehood of Bosnia and Herzegovina.

Will of the citizens for the sovereign status of B&H was declared in the referendum held on 29th February and 1 March 1992 was favorable views by the European Economic Community, the United States and most countries in the free world. On the basis of the international recognition, Bosnia and Herzegovina was about to become a UN member country on 22 May 1992.

Since then, Bosnia and Herzegovina has its own international legal personality. This democratic way in the development of statehood of Bosnia and Herzegovina the use of military force, organized by the Serbian Democratic Party and supported by the YPA and Milošević's regime tried to bring to the halt.

Resistance and defense of Bosnia and Herzegovina was organized by the Wartime Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina on the basis of the Presidency Platform in conditions of war. The main defense forces of Bosnia and Herzegovina was the Army of Bosnia and Herzegovina as the multinational armed force.

In addition to resistance and defense, negotiations seeking to find a peaceful termination of the war were conducted with the assistance of the international community.

After nearly four years of war, the Dayton Peace Accords established the peace.

Since the institution of the international community received the authority to implement the Dayton Peace Agreement for constructing the state of Bosnia and Herzegovina in the process of its integration into the European Union is taking place in international framework. The point is that the issue of peace

building and democratic institutions of Bosnia and Herzegovina has become internationalized.

The first and most important step for the development of Bosnia and Herzegovina as a sovereign and independent statehood in the modern era is the citizens' Referendum from 1992. Therefore, the Referendum of citizens was the event of critical socio-historical significance for the development of statehood of Bosnia and Herzegovina during the XXI century

Keywords: *Bosnia and Herzegovina, political parties, European Economic Community, Referendum of citizens, Badinter Arbitration Committee, Presidency of Republic of B&H, the Operating Platform of the Presidency of Republic of B&H in conditions of war, peace negotiations, Washington Peace Agreement, Army of Bosnia and Herzegovina, the European Union, USA, Contact Group, NATO, the Dayton Peace Agreement*

1. Društveno-istorijski kontekst disolucije jugoslovenske socijalističke federacije (1989-1991)

Bosna i Hercegovina je kao i druge republike u jugoslovenskoj federaciji, mada sa izvjesnim zakašnjenjem, izvela promjenu jednopartijskog sistema vlasti u višepartijski pluralni sistem.¹ To je omogućeno formiranjem višestranačke političke strukture tokom 1990. godine. Zapravo, većina stranaka formirana je sredinom 1990. godine. Stranke su nastajale po dva osnova: formiranjem novih stranaka i transformacijom postojećih političkih stranaka. Po osnovu transformacije političkih organizacija iz jednopartijskog sistema formirane su stranke: SK – Socijalistička demokratska partija, Demokratski socijalistički savez, Liberalna stranka.

Kao istorijski novi politički subjekti formirane su tri narodne i po strukturi članstva jednonacionalne stranke. Stranka demokratske akcije (SDA, stranka iz bošnjačkog naroda) formirana je u maju 1990. godine. Srpska demokratska stranka (SDS, stranka iz srpskog naroda) formirana je u julu 1990. godine. Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH, stranka iz hrvatskog naroda) formirana je u augustu 1990. godine.² U isto vrijeme formirana je i stranka pod

---

¹ Druge republike jugoslovenske federacije, a posebno Slovenija i Hrvatska, uvele su višestranački sistem i provele višestranačke izbore u prvoj polovini 1990. godine.

² Mirko Pejanović: *Struktura i karakteristike razvoja političkog pluralizma u Bosni i Hercegovini 1989-2003*, Zbornik: Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini – urednici Danica Fink-Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006, 47.

nazivom Savez reformskih snaga. Ta stranka je formirana na multietničkoj osnovi. Takođe je formirano i više manjih stranaka koje će učestvovati u izbornoj kampanji na prvim višestranačkim izborima 1990. godine. Na prvim višestranačkim izborima učestvovalo je 15 stranaka, a 11 stranaka je ušlo u Parlament Bosne i Hercegovine.

Prvi višestranački izbori provedeni su u miru i demokratskoj atmosferi u novembru 1990. godine.³

Apsolutnu pobjedu na prvim višestranačkim izborima dobile su tri etničke stranke: SDA, SDS i HDZ BiH. One su zajedno osvojile 84 odsto poslaničkih mandata u Skupštini Republike Bosne i Hercegovine, kao najvišem tijelu parlamentarne vlasti.

Prva višestranačka vlada izabrana je u Skupštini Republike Bosne i Hercegovine i počela je s radom početkom 1991. godine. Vlada je formirana na temelju sporazuma triju etničkih pobjedničkih stranaka – Stranke demokratske akcije, Srpske demokratske stranke i Hrvatske demokratske zajednice BiH, o podjeli mjesta u državnim ministarstvima i drugim državnim tijelima. Taj sporazum je bio isključivo usmjeren na podjelu vlasti.⁴ Ali istovremeno je izostalo definisanje političkog programa koalicionog sporazuma stranaka koje kao parlamentarna većina formiraju svoju vladu. Kako nije oblikovan koalicioni politički program i kako se vršenju vlasti pristupilo na partnerskim odnosima triju pobjedničkih stranaka, SDA, HDZ i SDS su se vrlo brzo, još u prvoj polovini 1991. godine susreli sa novim istorijskim kontekstom unutar koga se dovršava disolucija SFRJ, zatim izvodi osamostaljenje Republike Slovenije i Republike Hrvatske – proglašenjem njihove nezavisnosti i suverenosti.

U Skupštini Bosne i Hercegovine neminovno je otvoreno pitanje statusa i političke budućnosti Bosne i Hercegovine kao jedne od šest republika koje su činile jugoslovensku federaciju. Zapravo se pred Skupštinom Bosne i Hercegovine postavilo neizbježno pitanje, a to je definisanje državnopravnog statusa Bosne i Hercegovine u novim geopolitičkim okolnostima uslovljenim disolucijom SFRJ. Diskusija o ovom pitanju odvijala se na više sjednica Skupštine

---

³ U odnosu na Sloveniju i Hrvatsku u kojima su izbori održani u martu i aprilu 1990. godine, izbori u BiH su održani sa izvjesnim zakašnjenjem, što će imati posljedice za zaoštravanje krize u Bosni i Hercegovini.

⁴ Po sporazumu stranaka o raspodjeli mjesta u državnim resorima za predsjednika Parlamenta izabran je Momčilo Krajišnik iz SDS-a, Alija Izetbegović iz SDA izabran je za predsjedavajućeg Predsjedništva RBiH i Jure Pelivan za predsjednika Vlade RBiH iz HDZ-a BiH. Pobjedničke stranke su gradile koncept tronacionalne vlasti. Vidi: Mehmedalija Bojić: *Historija Bosne i Bošnjaka*, Šahinpašić, Sarajevo, 2001, 287.

Republike BiH.⁵ U diskusijama koje su uslijedile oblikovane su dvije političke opcije. Jedna politička opcija je zagovarala istorijski nastavak (kontinuitet) razvoja državnosti Bosne i Hercegovine iz statusa suverene republike, kakav je imala unutar jugoslovenske federacije zajedno sa Srbijom, Hrvatskom, Crnom Gorom i Makedonijom, u status nezavisne i suverene države unutar zajednice evropskih država i naroda. Ovu koncepciju su u Skupštini Republike BiH zagovarale dvije vladajuće stranke – Stranka demokratske akcije i Hrvatska demokratska zajednica BiH, kao i pet opozicionih stranaka: SK – Socijalistička demokratska partija, Savez reformskih snaga, Muslimanska bošnjačka organizacija, Demokratska stranka socijalista i Liberalna stranka. Za realizaciju ove opcije predloženo je izvođenje referenduma građana Bosne i Hercegovine kao demokratskog oblika ispoljavanja volje građana o statusu svoje domovine.⁶

Drugu opciju u Skupštini Republike Bosne i Hercegovine zagovarala je Srpska demokratska stranka, kao vladajuća stranka, i s njom Srpski pokret obnove, koji je imao dva poslanika u Skupštini. Srpska demokratska stranka je odbijala svaku ideju samostalnog razvoja državnosti Bosne i Hercegovine.⁷ Unutar stajališta Srpske demokratske stranke zapravo je bio zahtjev da se destruiira državnost Bosne i Hercegovine razvijana stoljećima, a potom oblikovana na Prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a 1943. godine i potpuno ravnopravno razvijana sa drugim republikama jugoslovenske federacije od 1945. do 1990. godine. Ta destrukcija državnosti Bosne i Hercegovine imala je za cilj stvaranje Velike Srbije na razvalinama jugoslovenske socijalističke federacije.⁸

---

⁵ „Polemike i sukobi između vladajućih stranaka u vezi sa budućim položajem i uređenjem Republike BiH, osobito oko referenduma, poprimile su već od druge polovine januara 1992. široke i žučne rasprave.“ Vidi: Ibid., 369.

⁶ Mišljenje sa preporukom da se provede referendum građana o nezavisnosti i suverenom statusu Bosne i Hercegovine dala je Badinterova arbitražna komisija. Komisiju je formirala Konferencija Evropske zajednice o Jugoslaviji. Vidi: Mehmedalija Bojić: *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2001, 368.

⁷ Za Srpsku demokratsku stranku Bosna i Hercegovina je samo jedna administrativna jedinica, a nikako država. Suverenost Bosne i Hercegovine mora biti ograničena i vezana za Jugoslaviju. Vidi šire: Mirko Pejanović, *Struktura i karakteristike razvoja političkog pluralizma u Bosni i Hercegovini 1989-2003*, Zbornik: Razvoj političkog pluralizma i razvoj stranačkih arena u Sloveniji i Bosni i Hercegovini – urednici: Danica Fink-Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006, 54.

⁸ Pregovori između Miloševića i Tuđmana o podjeli Bosne i Hercegovine odvijali su se u martu 1991. godine u Karađorđevu. Širi uvidi o razgovorima Tuđmana i Miloševića nalaze se u knjigama: Dušan Bilandžić: *Povijest izbliza, memoarski zapisi 1945-2005*, Zagreb,

Izlaz između dviju političkih opcija u Parlamentu Bosne i Hercegovine tokom 1991. godine pronađen je u oblikovanju demokratskog puta odlučivanja građana o budućnosti državnog razvoja njihove zemlje Bosne i Hercegovine i radikalnog stanovišta Srpske demokratske stranke oslonjenog na tadašnju političku i vojnu moć režima Slobodana Miloševića u Srbiji.

2) Ideja referenduma građana o suverenom razvoju države Bosne i Hercegovine

Demokratski put je oblikovan donošenjem na ustavu i zakonu Bosne i Hercegovine zasnovane odluke o izvođenju referenduma građana. Odluka o raspisivanju republičkog referenduma za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine donesena je 25. januara 1992. godine. Referendum je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine. Referendumsko pitanje je glasilo: Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive? (podvukao M. P.)⁹

Radikalno i svim drugim strankama suprotstavljeno stanovište Srpske demokratske stranke ispoljeno je prijeljnom Radovana Karadžića da će nestati Muslimani (Bošnjaci) kao narod; zatim formiranjem srpskih autonomnih oblasti na prostoru Bosne i Hercegovine, izlaskom poslanika SDS-a iz Parlamenta BiH, kao i članova Predsjedništva i članova Vlade iz tih institucija, i formiranjem Skupštine srpskog naroda.¹⁰

Na zakazani referendum građana 29. februara i 1. marta izašlo je 64,14 odsto građana upisanih u birački spisak. Od ukupno izašlih na referendum za status suverene i nezavisne države Bosne i Hercegovine izjasnilo se 99 odsto građana.¹¹

2006, 372; Mehmedalija Bojić: *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2001, 338; Miloš Minić: *Ratovi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995*, Sarajevo-Minhen-Novi Sad-Zagreb, 2002, 18, 19.

⁹ Vidi: Odluka o raspisivanju referenduma za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine, u knjizi: Mirko Pejanović: *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1999, 285.

¹⁰ Skupština srpskog naroda formirana od poslanika SDS-a u Skupštini Bosne i Hercegovine održana je 9. januara 1992. godine u Sarajevu. Tada je proglašena Republika srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Smatrali su je federalnom jedinicom „krunje Jugoslavije“. Vidi: Mehmedalija Bojić: *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2001, 367.

¹¹ Vidi šire: Omer Ibrahimagić: *Državno-pravni i politički razvitak Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2009, 329.

U ovom procentu od 64 odsto građana koji su izašli na referendum značajno je i učešće građana srpske nacionalnosti. Ono se kreće od 10 do 15 odsto, naročito u gradovima: Sarajevo, Tuzla, Mostar, Zenica, Bihać, Konjic, Gradačac, Gračanica, Bugojno, Vitez, Livno, Zavidovići, Maglaj, Luvakavac, Goražde, Jajce, Kakanj, Visoko i drugim. Realna je pretpostavka da svi Bošnjaci i Hrvati nisu izašli na referendum, a njihovo ukupno učešće u stanovništvu Bosne i Hercegovine je po popisu stanovništva iz 1991. godine iznosilo 60 odsto. Otuda je realna procjena da je na referendumu građana za status Bosne i Hercegovine 29. februara i 1. marta učestvovao znatan procenat stanovništva srpske nacionalnosti.

Rezultate referenduma građana o suverenom i nezavisnom statusu države Bosne i Hercegovine pozitivno su vrednovala vlade evropskih demokratskih država i Evropska ekonomska zajednica. Uslijedilo je međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine od Evropske ekonomske zajednice 6. aprila 1992. godine. Nakon toga je uslijedilo međunarodno priznanje Sjedinjenih Američkih Država i mnogih zemalja iz Evrope i svijeta. Potom je uslijedio prijem Bosne i Hercegovine u Organizaciju ujedinjenih naroda 22. maja 1992. godine. Time je Bosna i Hercegovina ostvarila međunarodno priznanje svoje državnosti, integriteta i svog multietničkog historijskog bića. Radi se o tome da su sami građani svojom voljom odlučili o političkoj budućnosti Bosne i Hercegovine. A ta budućnost je opstojnost i razvoj države Bosne i Hercegovine, kao i Slovenije, Hrvatske, Makedonije i drugih zemalja u zajednici slobodnih evropskih država i naroda.

Kako je Srpska demokratska stranka predvođena Radovanom Karadžićem¹² odbila priznati rezultate referenduma građana, ona se uz podršku Miloševićevog režima i JNA odlučila na primjenu vojne sile u ostvarivanju svojih ciljeva. Ti ciljevi su bili destrukcija države Bosne i Hercegovine i njena etnička podjela. U zvaničnim komunikacijama, uključujući i medijsku propagandu, organi Republike srpskog naroda su Bosnu i Hercegovinu od početka 1992. godine nazivali „bivša Bosna i Hercegovina“.

Izvođenje vojnih dejstava od srpskih snaga započelo je u aprilu 1992. godine opsadom Sarajeva i nasilnim progonstvom Bošnjaka iz istočne Bosne i Bosanske krajine te Hrvata iz Posavine. Od aprila do septembra 1992. godine iz svojih predratnih mjesta življenja protjerano je više od milion i po stanovnika bošnjačke i hrvatske nacionalnosti.

---

¹² Radovan Karadžić, predratni i ratni predsjednik Srpske demokratske stranke, optužen je za počinjeni ratni zločin i njemu se od 2009. godine sudi pred Haškim tribunalom.

Opsada i granatiranje Sarajeva¹³ trajali su 1.479 dana. Grad i njegovi stanovnici bili su svakodnevno izloženi snajperskoj vatri i granatiranju. Samo po toj osnovi stradalo je više od 12.500 stanovnika, od kojih je 1.500 djece. Iznurivani glađu, hladnoćom, nemanjem lijekova, građani Sarajeva su podnijeli velike žrtve za odbranu svoga grada. S opsadom Sarajeva srpska vojna sila je računala na psihološki strah, pad morala i poraz. A poraz Sarajeva bi bio poguban za ideju države Bosne i Hercegovine. Građani Sarajeva su pokazali visok stepen samosvijesti o vrijednosti zajedničkog življenja i multietničkoj toleranciji. Ta samosvijest će biti osnova odbrane Sarajeva tokom njegove dugogodišnje opsade.

3. Zahtjev pet opozicionih stranaka za legitimno funkcionisanje ustavnih institucija države Bosne i Hercegovine

Prvi vid otpora patriotski opredijeljenih građana Sarajeva nadolazećem ratu izveden je masovnim okupljanjem pred Parlamentom Bosne i Hercegovine na prostoru Marijin-dvora početkom aprila. Građanima Sarajeva pridružile su se veće skupine građana koji su došli iz Tuzle, Zenice, Kaknja, Banovića, Luvkavca i drugih gradova. Kada je otvorena snajperska vatra iz sjedišta Srpske demokratske stranke iz pravca hotela Holiday Inn, građani su se povukli sa protestnog skupa. Bio je to spontani protest građana vidljivom približavanju rata.¹⁴ Zahtjevi građana su išli u pravcu da se sačuva mir, zajednički život i država Bosna i Hercegovina.

Osim protesta građana na skupu pred Parlamentom Bosne i Hercegovine, u tim prvim danima aprila 1992. godine (bili su to dani ni rata ni mira) oblikovani su zahtjevi pet opozicionih parlamentarnih stranaka na zajedničkom sastanku 13. aprila 1992. godine, i to u vidu posebne Izjave.¹⁵ Sastanak je

¹³ Prema popisu stanovništva iz 1991. godine Sarajevo je obuhvatalo prostor 10 opština i imalo 527.049 stanovnika. Sarajevo je bilo grad sa izrazitom multietničkom strukturom: 49,23 odsto Muslimana (Bošnjaka), 29,83 odsto Srba, 6,62 odsto Hrvata, 0,07 odsto Jevreja i 14,27 odsto ostalih. Vidi šire: Mirko Pejanović: *Uloga Sarajeva u odbrani multi-etničnosti i državnosti BiH*, u zborniku: *Opsada i odbrana Sarajeva 1992-1995*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2008, 52.

¹⁴ Građanima se obraćao veći broj javnih i kulturnih radnika. Među njima su bili i predstavnici opozicionih partija: Nijaz Duraković, Muhamed Filipović, Boro Bjelobrč, Salih Fočo, Mirko Pejanović, Tadej Mateljan i drugi. Vidi šire: Mirko Pejanović: *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Bosanska knjiga, 1999, 60, 61.

¹⁵ Radi se o samoodgovornosti za odbranu Bosne i Hercegovine od pet opozicionih parlamentarnih stranaka: SK-Socijalistička demokratska stranka, Savez reformskih snaga, Muslimanska bošnjačka organizacija, Demokratska stranka socijalista i Liberalna stranka.

održan u Skupštini Bosne i Hercegovine, pod predsjedavanjem akademika Muhameda Filipovića, potpredsjednika Muslimanske bošnjačke organizacije.

Na sastanku je kao osnovni cilj utvrđena borba „za dosljedno i potpuno poštovanje principa legaliteta i legitimiteta u funkcionisanju svih državnih institucija“¹⁶ (podvukao M. P.). U definisanju ovog cilja pošlo se od ocjene da je država Bosna i Hercegovina suočena s ratom koji odnosi nevine ljudske živote, razara dobra i uništava osnovu civiliziranog i pravnog života zajednice. Nadalje se u ocjeni stanja u tom vremenu ističe da je država izložena „teškim unutarnjim i vanjskim pritiscima, koji se ostvaruju nasilnim sredstvima“. Uz zahtjev za potpunim prekidom svih nasilnih aktivnosti, potcrtava se da je mir prvi i osnovni zahtjev.

Kao prvi i nužni korak u funkcionisanju institucija države izdvaja se funkcionisanje Skupštine BiH, a zatim „stvaranje nove prelazne vlade“ (podvukao M. P.)¹⁷ koja će djelovati do prijevremenih izbora.

Posebno se izdvaja zahtjev pet opozicionih partija da se izvede proces formiranja i kompletiranja Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine.¹⁸ U Izjavi pet opozicionih stranaka je konstatovano da se dosadašnja koalicija u vršenju vlasti od tri etničke stranke raspala.

Ovom Izjavom pet opozicionih partija ustanovljen je prijedlog političke osnove za međustranački sporazum parlamentarnih stranaka o principima uspostavljanja i funkcionisanja prelazne vlasti.

Nakon ove Izjave uslijedile su nove aktivnosti pet opozicionih stranaka. Do kraja aprila 1992. godine formiran je Centar opozicionih stranaka.¹⁹

Unutar aktivnosti opozicionih stranaka oblikovano je više političkih inicijativa koje će dovesti do kompletiranja Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine i donošenja presudnih odluka za organizaciju otpora i odbrane Bosne i Hercegovine od uništenja. Zapravo, opozicione partije su u maju 1992. godine prema Predsjedništvu Republike BiH uspostavile ove zahtjeve:

- da Predsjedništvo u skladu sa odredbama Ustava u ratnim uslovima vrši funkciju Parlamenta i vrhovne civilne komande nad oružanim snagama;

Vidi Izjavu pet opozicionih partija u knjizi: Mirko Pejanović: *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1999, 286.

¹⁶ Ibid., 286.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Na članstvo u Predsjedništvu Republike Bosne i Hercegovine ostavke su dali Nikola Kojević i Biljana Plavšić iz Srpske demokratske stranke početkom aprila 1992. godine.

¹⁹ Centar je radio u bivšoj zgradi Radija Sarajevo (ulica Danijela Ozme).

- da se Predsjedništvo, na osnovu izbornog zakonodavstva popuni kandidatima iz srpskog naroda koji su na izbornoj listi za Predsjedništvo BiH 1990. godine imali najviše glasova poslije Nikole Koljevića i Biljane Plavšić;²⁰

- da Predsjedništvo Republike BiH usvoji Platformu za djelovanje u ratnim uslovima u vidu programsko-političkog dokumenta koji bi bio najširi okvir okupljanja patriotskih i višenacionalnih snaga u odbrani suvereniteta i integriteta države Bosne i Hercegovine;

- da Predsjedništvo rukovodi otporom i odbranom iz grada Sarajeva iako je grad u opsjednutom stanju (podvukao M. P.).

4. Platforma za djelovanje Predsjedništva u ratnim uslovima kao programsko-politička osnova organizacije otpora i odbrane države Bosne i Hercegovine

Ideja o donošenju Platforme za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima polazila je od dva strateška cilja. Jedan se odnosio na okupljanje svih patriotskih snaga u front odbrane države Bosne i Hercegovine, a drugi na potrebu definisanja karaktera države za koji će se boriti demokratske i multietničke snage. Na temelju tih ciljeva Platforma je pripremljena i usvojena 22. junu 1992. godine.

Platforma je oblikovana tako da u svom sadržaju ima ove cjeline:

- Kakva Bosna i Hercegovina;
- Odnosi i institucije koje garantuju nacionalnu ravnopravnost;
- Za kakve međudržavne odnose je zainteresirana Bosna i Hercegovina;
- Odnos prema prekidu rata i uspostavljanju mira u Bosni i Hercegovini;
- Politička osnova opštenarodnog odbrambenog rata;
- Apel svim patriotskim snagama.²¹

---

²⁰ U Predsjedništvo Republike BiH su 1. juna 1992. godine izabrani, na temelju izbornog zakonodavstva i prijedloga opozicionih partija, dr. Nenad Kecmanović i dr. Mirko Pejanović iz opozicionog bloka stranaka.

²¹ Vidi: Platforma za djelovanje Predsjedništva Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima, u knjizi: Mirko Pejanović, *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1999, 292-295.

Veoma je važno potvrditi da je u prvom dijelu Platforme definisano društveno-programsko stajalište za kakvu će se Bosnu i Hercegovinu boriti demokratske i multietničke snage.²²

U Platformi se Bosna i Hercegovina definiše kao „suverena i nezavisna država građana, konstitutivnih i ravnopravnih naroda, Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika ostalih naroda koji u njoj žive“²³ (podvukao M. P.).

Republika Bosna i Hercegovina konstituiše se na principima „parlamentarne građanske demokratije, što podrazumijeva prije svega tržišnu ekonomiju, stranački pluralizam i ljudska prava i slobode“.²⁴ Ovo određenje države Bosne i Hercegovine sadrži dvije premise. Zapravo, sadrži historijsko naslijeđe odluka Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a, po kome je Bosna i Hercegovina, u obnovi državnosti, utemeljena kao država svojih građana i svojih ravnopravnih naroda: Bošnjaka, Srba, Hrvata i pripadnika ostalih naroda. Istovremeno sadrži odrednicu o parlamentarnoj građanskoj demokratiji, tržišnoj ekonomiji, stranačkom pluralizmu i ljudskim pravima. Radi se o tome da je država Bosna i Hercegovina u Platformi za rad Predsjedništva BiH u ratnim uslovima definisana na temelju savremenih demokratskih standarda egzistencije pravnih država u zemljama Evropske unije i viševjekovnoj multikulturalnosti bosanskohercegovačke zajednice njenih triju naroda koji su unutar Bosne i Hercegovine uspostavili i razvili svoj kulturni i nacionalni identitet.

Uz određenje karaktera države Bosne i Hercegovine, definisane su i osnove unutrašnjeg ustrojstva države Bosne i Hercegovine. „Unutrašnje ustrojstvo BiH, kao multikulturalne i multireligijske zajednice zasniva se na regionalnoj i lokalnoj samoupravi (podvukao M. P.) koja uvažava ekonomske, kulturne, historijske i etničke kriterije“.²⁵ Ovim bi se rješenjem unutrašnjeg ustrojstva države Bosne i Hercegovine, a koje bi bilo izvedeno na lokalnoj i regionalnoj samoupravi, Bosna i Hercegovina približila modelima organizacije lokalne i regionalne samouprave u zemljama Evropske unije. Valja imati u vidu da su sve zapadnoevropske zemlje od vremena primjene Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, zapravo od 1985. godine, svoju unutrašnju teritorijalnu orga-

---

²² Budući da sam, kao autor nacrt Platforme, bio u poziciji da na sjednici Predsjedništva pratim diskusiju i oblikovanje konačnih stavova, potrebno je iskazati volju kod svih članova Predsjedništva da postignu konsenzus o glavnim idejama koje su sadržane u Platformi.

²³ Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima. Ibid., 292.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

nizaciju izvele na principima lokalne i regionalne samouprave.²⁶

Koncept nacionalne ravnopravnosti naroda u Platformi je izveden na istorijskom iskustvu međusobne povezanosti i tolerancije. Tako se u Platformi naglašava da Muslimani (Bošnjaci) Srbi i Hrvati imaju svoje nacionalne interese, „ali i interese koji proističu iz tradicije viševjekovnog zajedničkog življenja“²⁷(podvukao M. P.). Na ovom stanovištu se izvodi još jedna istorijska premisa nastala u viševjekovnom zajedničkom življenju Bošnjaka, Srba i Hrvata, a to je da se „politički i društveni život u BiH zasniva na ravnopravnosti (podvukao M. P.) Muslimana (Bošnjaka), Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti u upravljanju državnim poslovima“²⁸ (podvukao M. P.).

Institucionalna garancija nacionalne ravnopravnosti Muslimana (Bošnjaka), Hrvata i Srba utemeljena je postojanjem Vijeća naroda (podvukao M. P.) kao drugog doma Skupštine Republike Bosne i Hercegovine. Vijeće naroda bi imalo paritetnu zastupljenost naroda u njegovom izboru, a odluke bi se donosile konsenzusom.

Za kakve međudržavne odnose je zainteresovana Bosna i Hercegovina? U Platformi se na ovo pitanje izvodi odgovor na temelju specifičnosti etničke strukture Bosne i Hercegovine i njenog geografskog položaja. Zapravo, u Platformi se potcrtava da je Bosna i Hercegovina zainteresovana za povezivanje sa svim susjednim državama, kao i drugim državama, na osnovi uzajamnog poštovanja i ravnopravnosti. U Platformi se izvodi i programski cilj: Bosna i Hercegovina ima „poseban interes da postane ravnopravna članica Evropske zajednice“²⁹ (podvukao M. P.). Time je Platforma za djelovanje Predsjedništva u ratnim uslovima postala prvi državni programsko-politički dokument u kome se definiše interes države Bosne i Hercegovine da je njena politička budućnost u sticanju članstva u Evropskoj uniji.

---

²⁶ U vrijeme usvajanja Platforme za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima, juna 1992. godine, Vojska Republike Srpske je već bila progonom nesrba etnički teritorijalizirala zamišljeni prostor Republike srpskog naroda. U svim pregovorima za pronalaženje mirovnog rješenja rata u Bosni i Hercegovini Srpska demokratska stranka je preferirala dominaciju etničkog kriterija. Ovaj kriterij će postati dominantan u svim mirovnim sporazumima.

²⁷ Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima. Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., 294.

U definisanju odnosa prema prekidu rata, koji je već bio odmakao, Platforma je utemeljila nekoliko polazišta: svaki rat se u istoriji završio mirom. Što prije mir zamijeni rat, manje će biti razaranja i ljudskih žrtava. Imajući to u vidu, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine je „za pregovore koji vode miru“ (podvukao M. P.).³⁰ Pregovori o miru pretpostavljaju poštivanje nekoliko principa: prekid ratnih dejstava; uspostavljanje političkog stanja prije početka agresije; priznavanje legalne vlasti države Bosne i Hercegovine i njenih institucija na cijeloj teritoriji, kažnjavanje krivaca za ratne zločine.

U traganju za mirovnim rješenjem Bosna i Hercegovina će tražiti i prihvatiti inicijativu i pomoć međunarodne zajednice (podvukao M. P.). Istovremeno je razvijana odbrana i vođeni su pregovori za postizanje mirovnog političkog rješenja.

Veoma važan segment Platforme za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima odnosi se na političke osnove opštenarodnog odbrambenog rata.

Otpor agresoru će se organizovati i voditi kao opštenarodna borba svih građana i svih naroda za oslobođenje Bosne i Hercegovine.

U Platformi se ideja zajedničkog višenacionalnog fronta definiše tako što u tom frontu „učestvuju patriotske snage koje su za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, za zajednički život i nacionalnu ravnopravnost Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda“.³¹ Na toj osnovi oružane snage Bosne i Hercegovine će „u svoje redove uključiti pripadnike svih naroda koji žive u BiH“³² (podvukao M. P.).

Završni dio Platforme posvećen je pozivu svim građanima i svim narodima u Bosni i Hercegovini da se aktivno uključe u „patriotski front borbe za suzbijanje agresije i uspostavljanje mira i slobode, reda i zakonitosti na cijeloj državnoj teritoriji“.³³

5. Istorijski dometi platforme za djelovanje Predsjedništva Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima

Platforma je nastala kao ideja u okviru djelovanja bloka opozicionih građanskih stranaka SK –SDP, MBO, SKS, LS i DSS tokom aprila i maja 1992. godine,

---

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Ibid., 295

³³ Ibid.

zajedno sa prijedlogom da se kompletira sastav Predsjedništva Republike BiH kandidatima iz srpskog naroda sa izborne liste iz 1990. godine. Radi se o tome da je opozicioni blok stranaka bio jedinstven u dva zahtjeva prema Predsjedništvu Republike BiH: da se popuni Predsjedništvo Republike BiH kandidatima iz opozicionih stranaka i da Predsjedništvo oblikuje svoju platformu za rad u ratnim uslovima kao političko-programski dokument u kome će se definisati glavna stajališta u odnosu na sljedeća pitanja: za kakvu državu Bosnu i Hercegovinu se bori Predsjedništvo Republike BiH; na kojim osnovama se formira opštenarodni odbrambeni front građana; kako uz angažovanje međunarodne zajednice doći do mirovnog političkog rješenja za rat; kako održati i jačati međuetničko povjerenje i zajednički život; kako spriječiti etničku podjelu Bosne i Hercegovine?

Usvajanje Platforme u Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, i to nakon popune Predsjedništva u junu 1992. godine, dovelo je do psihološko-političkog preokreta. Posebno se to iskazalo u raspoloženju građana u gradovima sa multietničkom strukturom. To su gradovi: Sarajevo, Tuzla, Zenica, Bihać, Mostar, Travnik, Livno, Visoko, Jajce, Vitez, Maglaj, Konjic, Bugojno, Kakanj, Lukavac, Zavidovići, Gradačac, Gračanica i drugi. U ovim gradskim središtima građani su iskazali svoju volju da aktivno i odgovorno učestvuju u radnim obavezama u preduzećima i ustanovama u kojima su zaposleni, zatim u jedinicama civilne zaštite i jedinicama oružanih snaga. Tako je, na primjer, Univerzitet u Sarajevu, jedna od važnih institucija za duhovni otpor i opstojnost Bosne i Hercegovine, radio cijelo vrijeme opsade Sarajeva.

Naglašeno patriotsko raspoloženje građana iskazano je u Sarajevu iako je grad Sarajevo već bio pod opsadom i svakodnevnim granatiranjem civila. Na valu patriotskog raspoloženja građana obrazovane su jedinice Armije Republike Bosne i Hercegovine. U Sarajevu je formiran Prvi korpus Armije RBiH. Za odbranu Sarajeva život je dalo 6.585 boraca iz svih naroda³⁴ koji žive u Bosni i Hercegovini. U Tuzli je formiran Drugi korpus Armije RBiH. Bihać je formirao Peti korpus. Mostar je obrazovao Četvrti korpus. Zenica je formirala Treći korpus.³⁵ Odbrana Sarajeva sa njegovom multietničkom strukturom značila je najveći ulog u odbrani ideje multietničke i cjelovite države Bosne i Hercegovine.³⁶

---

³⁴ Vidi šire u: Nedžad Ajnadžić: *Političko-vojni značaj odbrane Sarajeva*, Sarajevo, 2011, 430

³⁵ Od 1993. godine unutar Armije Republike BiH formirana su još dva korpusa: Šesti i Sedmi, sa sjedištem u Konjicu i Travniku.

³⁶ Kad su vojna dejstva i granatiranje Sarajeva započeli 1992. godine i kad su nastavljena

Prvi korpus Armije RBiH je tokom maja i juna uspio konsolidovati linije odbrane Sarajeva.

Posmatrano u širem istorijskom kontekstu, Platforma Predsjedništva Republike BiH je u vremenu u kome je nastala, a to je dva mjeseca od početka agresivnog granatiranja glavnog grada države Bosne i Hercegovine, označila utemeljenje ciljeva sveopšteg građanskog, multietničkog fronta za odbranu ideje države Bosne i Hercegovine, koja je u aprilu i maju 1992. godine, na osnovama rezultata referenduma građana dobila međunarodno priznanje od Evropske zajednice, SAD-a i velikog broja zemalja svijeta, a potom i primljena u članstvo OUN-a (22. maja 1992. godine). Čin međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine od Evropske unije i vodećih svjetskih sila označio je novo istorijsko doba u egzistenciji države Bosne i Hercegovine. To je doba njenog samostalnog i nezavisnog političkog razvoja unutar evropske zajednice država i naroda.

Svi istraživači – istoričari, pravnici, politolozi, sociolozi i vojni eksperti – u izučavanju prvih mjeseci rata u Bosni i Hercegovini ne mogu zaobići istorijski preokret uslovljen rezultatima referenduma 1992. godine, kao i značaj Platforme za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima, sa stanovišta definisanja političko-ustavnog ustrojstva države; potom sa stanovišta utemeljenja koncepcije odbrane i otpora i koncepcije pregovora za postizanje mirovnog političkog rješenja rata uz pomoć međunarodne zajednice.

Riječ je o tome da su u Platformi za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima oblikovane ideje o građanskom otporu i odbrani integriteta i istorijskog bića države Bosne i Hercegovine. Na idejama Platforme formirana je Armija Republike BiH, kao oružana sila građana i pripadnika svih njenih naroda. U Platformi je osmišljena i vizija odnosa sa međunarodnom zajednicom i vodećim svjetskim silama u pregovorima za mirovno političko rješenje.

Na činjenici da je Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine bilo višestranačko i višetničko te da je Armija RBiH imala multietnički sastav pridobijeno je povjerenje vodećih sila u međunarodnoj zajednici prema kon-

---

tokom narednih godina rata, pokazalo se da je Srpska demokratska stranka Sarajevu nametnula ulogu taoca za ostvarivanje svojih ratnih ciljeva: destrukcija države Bosne i Hercegovine i njena etnička podjela. Vidi šire u: Mirko Pejanović: *Uloga Sarajeva u odbrani multietničnosti i državnosti Bosne i Hercegovine*, Zbornik radova: Opsada i odbrana Sarajeva, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 56.

ceptu države Bosne i Hercegovine i konceptu njene odbrane od uništavanja. Taj odnos povjerenja prema Predsjedništvu RBiH i idejama definisanim u Platformi za djelovanje Predsjedništva RBiH u ratnim uslovima jasno je iskazivala administracija Sjedinjenih Američkih Država, a naročito od ljeta 1993. godine, da bi potkraj 1993. i početkom 1994. godine preuzela inicijativu zaustavljanja bošnjačko-hrvatskog sukoba u obliku Vašingtonskog mirovnog sporazuma. Nakon Vašingtonskog mirovnog sporazuma uspostavljen je mir na prostoru koji je bio pod kontrolom Armije RBiH i Hrvatskog vijeća obrane. Na tom prostoru je formirana Federacija Bosne i Hercegovine donošenjem Ustava Federacije BiH 27. marta 1994. godine. Ovim sporazumom stvorene su geopolitičke pretpostavke za mirovni proces koji će nadalje na osnovi mirovnog plana Kontakt-grupe iz 1994. godine doći do cjelovitog mirovnog rješenja i zaustavljanja rata u Bosni i Hercegovini u obliku Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Istorijska distanca od dvadeset godina omogućuje potvrđivanje teze da je Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima imala temeljnu programsko-političku važnost u definisanju i realizaciji koncepcije odbrane Bosne i Hercegovine u ratu koji joj je bio nametnut 1992. godine. Platforma je bila i osnova za pridobijanje podrške međunarodne zajednice i internacionalizaciju bosanskog pitanja.³⁷ Važno je potcrtati da je Platforma za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima definisala državnost Bosne i Hercegovine i njeno unutrašnje ustrojstvo na temelju istorijskih odluka Prvog zajedanja ZAVNOBiH-a iz 1943. godine i savremenih evropskih standarda u razvoju lokalne i regionalne samouprave.

Na temelju platforme za djelovanje Predsjedništva Republike BiH u ratnim uslovima sačuvan je legalitet i legitimitet države Bosne i Hercegovine u njenim međunarodno priznatim granicama. Platforma je bila osnova za ostvarivanje jedinstva članova Predsjedništva Republike BiH u odbrani ideje države Bosne i Hercegovine.³⁸ Uspostavljen je mir i zasnovan istorijski proces integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO-savez. Počinioci ratnog zločina privedeni su sudu pravde u Hagu. Većina presuda u

---

³⁷ Internacionalizacija bosanskog pitanja razumijeva se kao okvir za međunarodnu podršku u zaštiti integriteta države BiH i izgradnje njenih institucija sve do postizanja članstva u evroatlantskim institucijama.

³⁸ Od sedam članova Predsjedništva Republike BiH, četiri člana su bila iz opozicionih stranaka: Ivo Komšić, Tatjana Ljujić-Mijatović, Mirko Pejanović i Nijaz Duraković. U svom praktičnom djelovanju Predsjedništvo Republike BiH nije funkcionisalo na osnovi: vladajuće stranke – opozicija. Ujedinjenost je bila oko očuvanja države Bosne i Hercegovine (podvukao M. P.).

Haškom tribunalu je potvrdila da je rat u Bosni i Hercegovini imao karakter međunarodnog sukoba.

Izvan koncepta Platforme izvedeno je novo unutrašnje političko ustrojstvo Bosne i Hercegovine u dva mirovna sporazuma: Vašingtonskom i Dejtonskom. Bosna i Hercegovina u svojoj unutrašnjoj strukturi ima dva entiteta: Federaciju BiH i Republiku Srpsku, kao i Distrikt Brčko. To ustrojstvo, izvedeno na etničkoj osnovi, učinilo je državu nefunkcionalnom. U okviru evropskog integracijskog procesa biće nužno izvesti i ustavne reforme.

Kada Bosna i Hercegovina izgradi evropske standarde u svojoj organizaciji i funkcionisanju i kad dobije članstvo u Evropskoj uniji i NATO-savezu nestaće one istorijske geopolitičke silnice koje su, kako izvana tako i iznutra, uticale na etničku podjelu Bosne i Hercegovine.

Literatura

a) Knjige i zbornici

1. Nedžad Ajnadžić, *Političko vojni značaj odbrane Sarajeva*, Sarajevo, 2011.
2. Dušan Bilandžić: *Povijest izbliza, memoarski zapisi 1945-2005*, Zagreb, 2006.
3. Mehmedalija Bojić: *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2001.
4. Muhamed Filipović: *Bosna i Hercegovina – najvažnije geografske, historijske, kulturne i političke činjenice*, Compact, Sarajevo, 1997.
5. Ivan Markešić: *Kako smo sačuvali Bosnu i Hercegovinu*, HNV Sarajevo, Sarajevo-Zagreb, 2004.
6. Miloš Minić: *Ratovi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991-1995*, Sarajevo – Muenchen – Novi Sad – Zagreb, 2002.
7. Mirko Pejanović: *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1999.
8. Mirko Pejanović: *Uloga Sarajeva u odbrani multietničnosti i državnosti BiH*, u zborniku: *Opsada i odbrana Sarajeva 1992-1995*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2008.
9. Omer Ibrahimagić: *Državno-pravni i politički razvitak Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2009.
10. *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini* – urednici Danica Fink-Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006.

b) Dokumenti

1. Izjava pet opozicionih partija od 3. aprila 1992. godine
2. Platforma za djelovanje Predsjedništva Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima od 26. juna 1992. godine
3. Odluka Skupštine Bosne i Hercegovine o referendumu za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine od 25. januara 1992. godine